
O SLOBODI HRIŠĆANINA

Martin Luter

Predgovor

Početak septembra 1520. godine bila je objavljena bula *Exsurge Domine* kojom je papa, Martinu Luteru pretio isključenjem iz crkve. Kao odgovor na to, Luter papi šalje ovaj kratki spis u kome on ukratko objašnjava sadržaj svoje osporavane nauke. U svom pismu papi, Luter za ovaj spis kaže: "Što se papira tiče, to je jedan mali traktat u kome je sadržana cela suma hrišćanskog življenja..."

Martin Luter, kao kaluđer.

Naslovna stranica traktata, "o slobodi hrišćanina" (Von der Freiheit eines Christenmenshen).

Traktat "o slobodi hrišćanina" ima izuzetan teološki značaj iz dva razloga. Prvo, on izlazi lično iz Luterovog pera i to na kraju razvoja njegove teologije i čini njeno sazimanje. Drugo, u njemu je sadržana, kako Luter kaže "cela suma (srž, poenta) hrišćanskog života". Tako, ovaj tekst predstavlja Luterov odgovor na tako često postavljano pitanje: "Šta to znači, biti hrišćanin?"

Napomena: Naslovi se ne nalaze u originalnom tekstu, već su umetnuti radi lakšeg snalaženje kroz tekst.

UVOD

I S U S ¹

I.

Da bismo potpuno mogli shvatiti šta to znači biti hrišćaninom i kako on stoji sa slobodom koju je za njega Hrist stekao i darovao mu je – o tome Pavle puno piše – ja ću postaviti sledeće dve teze: a) Hrišćanin je slobodan gospodar svega i nikome nije podložan. b) Hrišćanin je pokoran sluga svega i svakome je podložan.

Ove dve teze potpuno izražavaju Pavlovo mišljenje. "Jer premda sam slobodan od svih, svima sebe učinih robom, da ih više pridobijem." (1. Korinćanima 9,19). "I ne budite nikome ništa dužni osim da ljubite jedan drugog; jer koji ljubi drugog zakon ispuni." (Rimljanima 13,8). A ljubav, ona služi onome što ljubi i podložna mu je. Tako, Pavle i za Hrista kaže: "A kad se navrši vreme, posla Bog Sina svog Jedinorodnog, koji je rođen od žene i pokoren zakonu" (Galatima 4,4).

II.

Da bismo mogli razumeti ove dve protivrečne teze o slobodi i pokornosti, trebamo imati na umu da svaki hrišćanin ima dve prirode, duhovnu i telesnu. S obzirom na dušu, on se zove duhovni, novi, unutrašnji čovek, a s obzirom na telo i krv, telesni, stari i spoljašnji čovek. Zbog te se razlike u Pismo o njemu govore protivrečne stvari, kao što sam ja sada govorio o slobodi i pokornosti.

UNUTRAŠNJI ČOVEK

III.

Uzmimo unutrašnjeg, duhovnog čoveka da bismo videli šta se podrazumeva kad se kaže da je on pravedan, slobodan i da se zove hrišćaninom.

Očito je da ga ništa spolja, ma šta to bilo, ne može učiniti slobodnim ili pravednim. Jer njegova pravednost i sloboda, i sa druge strane, njegova zloća i ropstvo nisu telesni niti spoljašnji. Šta pomaže duši ako je telo slobodno, sveže i zdravo, ako jede, pije i živi kako hoće? Obratno: šta šteti duši ako je telo zarobljeno, bolesno i klonulo, ako gladije, žeđa i trpi, ako živi kako joj se ne mili? Ništa od toga ne dopire do duše da je oslobodi ili zatoči, da je učini pravednom ili zlom.

IV.

Isto tako, ništa ne koristi duši ako telo obuče svetu odeću, kao što čine sveštenici i duhovnici, niti ako je u crkvama i svetim gradovima, ako se bavi svetim stvarima, ako telesno moli, posti, hodočasti i čini sva dobra dela koja se po telu i u njemu mogu neprestano činiti.

Nešto sasvim drugo mora duši doneti i darovati pravednost i slobodu. Jer sve te stvari i načine ponašanja, i sva ta dela može po sebi imati i činiti i jedan zao čovek, pretvorica i licemer. Takvim ponašanjem ljudi i ne postaju ništa drugo osim sami pretvorice. Obratno, duši ne šteti kad telo nosi ne svetu odeću i boravi na ne svetim mestima, kad jede, pije i ne hodočasti, kad ne moli i izostavi sva dela koje čine gore spomenute pretvorice.

V.

Duša nema ni na nebu, ni na zemlji ničeg drugog po čemu živi, po čemu je pravedna, slobodna i hrišćanska, osim svetog Evandjelja, Božje Reči koju je Hrist propovedao.

Tako i on sam kaže: "Ja sam vaskrsenje i život; koji veruje mene ako i umre živeće." (Jovan 11,25). Takođe: "Ja sam put i istina i život." (Jovan 14,6). Takođe: "Ne živi čovek o samom hlebu, no o svakoj reči koja izlazi iz usta Božjih." (Matej 4,4). Moramo biti sigurni da duša može bez svega, osim bez Božje Reči, te da joj se, ako nema Božje Reči, ničim drugim ne može pomoći. Međutim, kad duša ma Reč, ne treba joj ništa drugo jer već u Reči ima dovoljno hrane, radosti, mira, svetla, umešnosti, pravednosti, istine, mudrosti, slobode i svakog dobra u izobilju.

U Psalmima, posebno u 119. Psalmu, čitamo kako prorok ni za čim drugim ne čezne osim za Božjom Reči. Pismo smatra najvećom nevoljom i Božjim gnevom kad On oduzme svoju Reč od ljudi. I obratno, ono ne zna za veću milost nego kad Bog pošalje svoju Reč, kako je napisano u Psalmu 107,20: "Posla reč svoju i isceli ih, i izbavi ih iz groba njihovog". I Hrist nije došao radi kakve druge službe osim da propoveda Božju Reč. Takođe, i apostoli, biskupi, sveštenici, i celi stalež duhovnika pozvani su i postavljeni samo radi Božje Reči, iako se sada po crkvama drugačije radi.

VI.

Ti ćeš, međutim, upitati: "Koja to Reč daje toliku milost i kako je trebam koristiti?" Odgovor: ništa drugo nego propoved koju je Hrist propovedao, kako je zapisana u Evandelju. Ona treba biti takva i ona jeste takva da njom čuješ svoga Boga gde ti govori kako sav tvoj život i sva tvoja dela nisu pred njim ništa, već da moraš, sa svime što je u tebi, večno propasti.

Ako pravilno veruješ da si pred Bogom kriv, onda moraš nad sobom očajavati te priznati kako su istinite reči proroka Osije: "Propao si, Izraele, ali ti je pomoć (samo) u meni" (Osija 13,9). No, da bi mogao izaći iz sebe,

i od sebe se osloboditi, t.j., da bi mogao izaći iz svoje propasti, on stavlja pred tebe svoga ljubljenog Sina Isusa Hrista i kaže ti svojom živom i utešnom Reči: predaj se čvrstom verom Njemu i pouzdaj se u Njega radosno.

Na temelju te vere biće ti oprošteni svi tvoji gresi i odstranjena tvoja pokvarenost, a ti ćeš biti pravedan, istinit, čestit i u miru sve će zapovesti biti ispunjene, a ti od svega slobodan, kako Pavle kaže u Rimljanima 1,17: "Pravednik će od vere živ biti." i u Rimljanima 10,4: "Jer je Hristos svršetak zakona: koji Ga god veruje opravdan je."

VII.

Zato s pravom treba postojati jedino delo i vežba svih hrišćana, da si dobro urežu u pamet Reči Hristove, te da takvu veru stalno vežbaju i jačaju. Jer, kao što je Hrist govorio Jevrejima u Jovanu 6,28–29, ni jedno drugo delo ne može čoveka učiniti hrišćaninom. Kad su ga pitali kakva dela trebaju činiti da bi činili božanska i hrišćanska dela, on im je rekao: Jedino Božje delo je da verujete u onoga koga je Bog poslao; Bog Otac je, naime, jedino njega za to predodredio.

Zato je prava vera u Hrista preobilno bogatstvo, jer sa sobom donosi svo blaženstvo, a oduzima svu nesreću. U Marku 16,16 stoji: "Koji uzveruje i pokrsti se, spašće se; a ko ne veruje osudiće se". Prorok Isaija video je bogatstvo te vere i rekao: "Bog će sve na zemlji dovršiti i u tom dovršetku različie se pravda kao potop", t.j., vera, u kojoj su ispunjene sve zapovesti Božje, izobilno će opravdati sve one koji je imaju, tako da ništa drugo neće trebati da bi bili pravedni i čestiti. Tako govori i Pavle u Rimljanima 10,10: "Jer se srcem veruje za pravdu, a ustima se priznaje za spasenje".

VIII.

No, kako to dakle samo vera može učiniti pravednim i bez svih dela dati

tako preobilno bogatstvo, mada su nam u Pismu propisani zakoni, zapovesti, dela, staleži i načini ponašanja?

Ovde treba jasno uočiti te sa ozbiljnošću držati da samo vera, bez svih dela, čini pravednim, slobodnim i blaženim, o čemu ćemo kasnije još više čuti. Treba takođe znati da je celo Sveto pismo podeljeno na dve vrste reči: na zapovesti ili Božje zakone; na obećanja ili obricanja. Zapovesti nas uče mnogim dobrim delima i propisuju nam ih, ali time ona još nisu učinjena. One upućuju, ali ne pomažu; one poučavaju šta činiti, ali ne daju snagu za to.

One su, stoga, date samo zato da čovek po njima sagleda svoju nemoć da čini dobro, te da se nauči nad sobom očajavati. Zato se i zovu stari zavet i sve spadaju u Stari zavet. Tako zapovest "Ne poželi!" dokazuje da smo svi grešnici, te da nema čoveka koji bi mogao biti bez požude ma koliko se trudio. Na taj način čovek se uči da ne polaže nadu u sebe, već da traži pomoć drugde da bi mogao živeti bez požude, te tako pomoću drugoga ispuniti zapovest, što mu je samom bilo nemoguće. Takođe nam je nemoguće ispuniti i sve ostale zapovesti.

IX.

Kad čovek pomoću zapovesti spozna i oseti svoju nemoć te ga spopadne strah kako će ispuniti zapovest – jer zapovest mora ispuniti, inače će on propasti – tada je valjano ponižen i u svojim je očima postao ništa; on ne nalazi u sebi ništa šta bi mu pomoglo da postane pravedan.

Tada dolazi druga reč, božansko obećanje i obricanje, te kaže: "Želiš li ispuniti sve zapovesti, osloboditi se svojih zlih želja i greha na šta te sile i što od tebe zahtevaju zapovesti, gle, veruj u Hrista. U njemu ti obećavam svu milost, pravednost, mir i slobodu. Ako veruješ, imaš; ako ne veruješ, nemaš. Jer ono što ti je nemoguće pored svih dela koje zapovesti nalažu – a njih je mnogo, a uz to ni jedno ne koristi – to će ti verom postati lako i brzo ostvarljivo."

Ja sam bez ustezanja sve postavio na veru: ko nju ima, ima sve i blažen je; ko je nema, nema ništa. Božja obećanja daju ono što zapovesti traže i ispunjavaju, ono što zapovesti naređuju da sve bude Božje, kako zapovest tako i ispunjenje. On jedini zapoveda i on jedini ispunjava. Zato su to obećanja Božje Reči novoga zaveta i spadaju u Novi zavet.

Ove i sve Božje Reči svete su, istinite, pravedne, miromirisne, slobodne i pune svake dobrote. Stoga, ko uz njih prione pravom verom, njegova će se duša sa njima potpuno sjediniti te će sve vrline Reči postati vrline same duše, a duša će verom kroz Božju Reč postati sveta, pravedna, istinita, miromirisna, slobodna i puna svake dobrote, istinsko Božje dete, kako u Jovanu 1,12 stoji "... podade (im) moć da postanu deca Božja: onima koji veruju u njegovo ime."

Iz ovoga je lako razumeti zašto vera toliko puno može, te da se sa njom ne mogu uporediti nikakva učinjena dobra dela. Jer se ni jedno dobro delo ne drži Božje Reči poput vere i ni jedno ne može biti u duši, već samo Reč i vera vladaju u duši. Kakva je Reč, takva će verom postati i duša, poput gvožđa koje, kad se sjedini sa vatrom, postane užareno kao vatra. Vidimo, dakle, da je hrišćaninu dovoljna vera; ne treba ni jednog dela da bi postao pravedan.

Pošto više ne treba nikakva dela, jamačno je oslobođen od svih zapovesti i zakona. A ako je (od toga) oslobođen, jamačno je slobodan. To je hrišćanska sloboda: jedino vera. Ona čini, ne da besposličarimo ili da činimo ono što je zlo, već da nam nikakvo delo nije potrebno da bismo došli do pravednosti i blaženstva. O tome želim posle još više napisati.

XI.

Dalje, sa verom stoji ovako: ko veruje nekome, veruje mu zato što ga smatra pravедnim, istinitim čovekom. To je najveća čast koju jedan čovek može iskazati drugome, kao što je, sa druge strane, najveće poniženje ako ga smatra nekorisnim, lažljivim i lakoumnim čovekom.

Isto je tako i kada duša čvrsto veruje u Božju Reč. Onda Boga smatra istinitim, čestitim i pravednim, čime se iskazuje najveća čast koja mu se može iskazati. Jer onda mu daje za pravo, pušta ga da bude u pravu, onda časti njegovo ime i dozvoljava mu da sa njom čini što mu je volja, jer ne sumnja da su sve Njegove reči pravedne i istinite. I obrnuto, Bogu se ne može učiniti veće beščašće nego kad se u Njega ne veruje. Time ga duša drži za nesposobna, lažljiva i lakoumna, te ga takvom neverom – koliko to može – negira i u srcu, prema svome vlastitom nahođenju, postavlja protiv Boga kakvog idola, kao da ona zna bolje od njega.

Kad Bog vidi kako mu duša priznaje istinitost te ga tako po svojoj veri časti, onda opet on nju časti te je takođe po takvoj veri smatra pravednom i istinitom. Priznati Bogu istinitost i pravednost ispravno je i istinito i čini čoveka ispravnim i istinitim, jer pravo je i istinito da se Bogu pripiše istinitost. To ne čine oni koji ne veruju pa se muče i zloplate mnogim dobrim delima.

XII.

Ipak, vera ne postiže samo toliko da duša postane jednaka Božjoj Reči, puna svake milosti, slobodna i blažena. Ona takođe ujedinjuje dušu sa Hristom kao nevestu sa njezinim ženikom. Iz tog braka sledi, kako Pavle kaže, da Hrist i duša postaju jedno telo. Takođe, postaju i dobra svakoga od njih, njihova sreća, nesreća i sve stvari, zajedničke tako da ono što ima Hrist, to poseduje i verna duša, a što duša ima, postaje Hristovo.

Hrist ima sva dobra i blaženstvo: oni postaju dušini; duša ima na sebi sav porok i greh, oni postaju Hristovi. Tu sada započinje radosna razmena i nadmetanje. Pošto je Hrist Bog i Čovek koji nikada nije sagrašio i njegova pravednost je neoboriva, večna i svemoguća, kad On, putem svog venčanog prstena – to je vera – uzme na sebe grehe verne duše i postupi kao da ih je on počinio, gresi moraju u Njemu biti proždrijeti i potopljeni. Jer njegova neoboriva pravednost jača je od svih greha.

Duša, dakle, postaje određena svih svojih greha i od njih slobodna, i dobija

večnu pravednost svoga ženika Hrista, i to putem Njegovog zaručnog dara, to jest, samo na temelju vere. Nije li to radostan dom kad se bogati plemenit i čestit ženik Hrist ženi ubogom, prezrenom i zlom bludnicom te je oslobađa od sveg zla i resi je svim dobrima? Stoga je nemoguće da je gresi osude, jer oni sada leže na Hristu i u njemu su nestali. Ona ima toliko bogatu pravednost u svome ženiku da može opstati usprkos svim gresima, čak i ako bi bili na njoj. O tome govori Pavle u 1. Korinćanima 15,57: "A Bogu hvala koji nam daje pobjedu kroz Gospoda našeg Isusa Hrista".

Ovde opet vidiš zašto se veri sa pravom toliko pripisuje, t.j., da ispunjava sve zapovesti te bez dela čini pravednim. Jer ovde vidiš kako samo vera ispunjava prvu zapovest koja zapoveda: poštuj Boga. Da se sav, od glave do pete, sastojiš od samih dobrih dela, ipak ne bi bio pravedan i ne bi Bogu iskazao čast te tako ne bi ispunio prvu zapovest. Jer Boga se ne može častiti ako se Njemu ne pripisuju istinitost i sva dobrota, kakav On uistinu jeste. To međutim, ne čine nikakva dobra dela, već jedino vera srca.

Zato je jedino vera, čovekova pravednost i ispunjenje svih zapovesti. Jer ko ispuni prvu glavnu zapovest, taj sigurno i lako ispunjava i sve druge zapovesti. A dela, su mrtve stvari i ne mogu častiti i slaviti Boga iako se mogu i daju činiti Bogu na čast i slavu. Ali mi ne tražimo nešto što treba činiti poput dela, već delotvorca koji časti Boga i čini dela. To može biti samo vera srca, koja je glava i čitava bit (srž) pravednosti. Zato je nauka, da Božje zapovesti valja ispuniti delima, pogubna i mračna. Naprotiv, one se, kako ćemo još čuti, moraju ispuniti pre svih dela po veri, a dela slede nakon ispunjenja.

XIV.

Da bismo dalje videli šta imamo u Hristu i kako je prava vera veliko dobro, valja znati kako je Bog u Starom zavetu, i još pre, izdvajao i za sebe uzimao svu mušku prvorodenčad od ljudi i životinja.

Prvorodenče je bilo dragoceno i imalo je dve velike prednosti nad svom drugom decom: vlast i sveštenstvo, ili kraljevstvo i sveštenstvo. Tako je

dečkić prvorođenac bio gospodar nad svom svojom braćom, a pred Bogom sveštenik i papa. Ova slika ukazuje na Isusa Hrista, koji je, u stvari, muško prvorođenče Boga Oca i device Marije. Zato je on kralj i sveštenik, ali u duhovnom smislu, jer njegovo kraljevstvo nije zemaljsko niti se sastoji od zemaljskih već od nebeskih dobara, kao što su istina, mudrost, mir, radost, blaženstvo, itd. Međutim, time se ne izuzimaju vremenska dobra. Jer njemu je sve podloženo na nebu, na zemlji i u paklu, mada ga se ne vidi, jer on duhovno, nevidljivo vlada.

I njegovo se sveštenstvo ne sastoji od spoljašnjih obreda i odeće kako to vidimo kod ljudi, već je u Duhu, nevidljivo. On se pred Bogom bez prestanka zauzima za svoje, žrtvuje samoga sebe i čini sve što jedan čestiti sveštenik treba činiti. On moli za nas, kako Pavle kaže u Rimljanima 8,34. Takođe nas i poučava, ali ne na spoljašnji način, već na unutrašnji, u srcu. Te su dve službe, naime, istinske i prave službe jednog sveštenika. Tako mole i poučavaju takođe i spoljašnji, ljudski, prolazni sveštenici.

XV.

Kao što Hrist ima prvorođenstvo sa svom njegovom čašću i dostojanstvom, tako ga on udjeljuje svim svojim hrišćanima, kako bi svi oni po veri smeli sa Hristom biti kraljevi i sveštenici.

Apostol Petar kaže: "A vi ste izbrani rod, carsko sveštenstvo." (1. Petrova 2,9). Tako je hrišćanin po veri toliko nadmoćan nad svime da, u duhovnom smislu, postaje gospodar svega, jer ništa ne može štetiti njegovom blaženstvu. Šta više, sve mu mora biti podložno i pomagati mu da dođe do blaženstva, kako Pavle uči u Rimljanima 8,28: "izabranima mora sve služiti na dobro, bilo život, smrt, greh, pravednost, dobro ili zlo" – što god imenovali. U 1. Korinćanima 3,21 nadalje stoji: "... sve je vaše... bilo život, ili smrt, ili sadašnje, ili buduće" itd.

Ne radi se o tome da imamo telesnu moć nad svim stvarima, da ih posedujemo ili upotrebljavamo, kao ljudi na zemlji, jer telesno moramo umreti i smrt niko ne može izbeći. Takođe smo podložni i mnogim drugim

stvarima, kako to vidimo u Hrista i njegovih svetih. Ovde se radi o duhovnoj vladavini koja traje i za vreme telesnog tlačenja. Drugim rečima, što se duše tiče, ja se mogu popravljati putem svega tako da mi smrt i patnja moraju služiti i koristiti za postizanje blaženstva. To je visoko i časno dostojanstvo i prava, svemoćna vladavina, duhovno kraljevstvo. Jer, ako verujem, ništa nije toliko dobro ili pak toliko loše da mi ne bi moglo služiti na dobro. Ipak, sve mi to nije potrebno, već mi je dovoljna moja vera. Gle, kakve skupocene slobode i vlasti hrišćana!

XVI.

Za to smo i sveštenici. To je puno veće nego biti kralj, jer nam sveštenstvo daje dostojanstvo da stupimo pred Boga i molimo za druge. Niko drugi osim sveštenika nema pravo stajati pred Božjim licem i moliti. Hrist nam je, dakle, omogućio da se jedan za drugoga možemo duhovno zauzimati i moliti, kao što se sveštenik telesno zauzima za narod i za njega moli.

Ali ko ne veruje u Hrista, tome ništa ne služi na dobro. On je rob svega i mora na sve negodovati. Povrh svega, ni njegova molitva nije Bogu ugodna i ne dolazi pred Božje lice. Ko si može zamisliti čast i visoki položaj hrišćanina!? Po svome kraljevanju, on ima moć nad svim stvarima, a po svome sveštenstvu ima moć nad Bogom, jer Bog čini što on moli i želi, kako je u Psalmu napisano: "Želju ispunja onima koji Ga se boje, tužnjavu njihovu čuje, i pomaže im." (Psalam 145,19).

Do te časti dolazi hrišćanin samo po veri, ni po kakvom delu. Iz toga se jasno vidi kako je hrišćanin slobodan od svega i iznad svega tako da mu nikakva dobra dela nisu potrebna da bi bio pravedan i blažen, već mu sve to u izobilju donosi vera. A kad bi bio toliko bezuman te pokušao da postane pravedan, slobodan, blažen ili hrišćanin, po dobrim delima, izgubio bi time veru i sve drugo, kao što pas, koji u zubima nosi komad mesa, te zalaje na svoj odraz u vodi, i izgubi meso i odraz.

XVII.

Pitaš: "Kakva je onda u hrišćanstvu razlika između sveštenika i laika, ako su svi sveštenici?" Odgovor: nije ispravno što su reči "sveštenik", "pop", "duhovni otac" i njima slične prestale označavati sve hrišćane i počele se upotrebljavati da označe samo jednu malu grupu ljudi koja se sada naziva "stalež duhovnika".

Sveto pismo ne pravi druge razlike među hrišćanima osim što učene i rukopoložene naziva *ministros*, *servos*, *oeconomicos*, t.j., naziva ih slugama, robovima i upraviteljima koji trebaju drugima propovedati Hrista, veru i hrišćansku slobodu. Tako Pavle kaže u 1. Korinćanima 4,1: "Tako da nas drže ljudi kao sluge Hristove i pristave tajna Božijih."

Međutim, sada je od tih slugu postala takva svetska, spoljašnja, raskošna i strašna vladavina i vlast da se sa njom čak ne može uporediti prava svetovna moć i izgleda kao da su laici nešto drugo nego hrišćani. Time je ukinuto čitavo shvatanje hrišćanske milosti, slobode, vere i svega što od Hrista imamo. Te, ukinut je upravo sam Hrist! Umesto toga dobili smo puno ljudskih zakona i dela, te smo u potpunosti postali robovi najnesposobnijih ljudi na zemlji.

XVIII.

Iz svega ovoga možemo naučiti kako nije dovoljno da se o Hristovom životu i delu propoveda površno, kao o nekom tamo istorijskom događaju, poput istorijskog izveštaja, a da ne spominjemo slučajeve kad se o njemu i ne govori, a propoveda se duhovno pravo ili drugi ljudski zakoni i ljudske nauke. Ima takođe i onih koji se nad Njim sažaljevaju, sa Jevrejima se ljute, ili se pri propovedanju bave kakvim drugim detinjarijama.

Njega se, međutim, treba i mora tako propovedati da u meni i u tebi time raste i održava se vera. A moja vera se održava i raste kad mi se govori zašto je Hrist došao, kako se valja prema njemu odnositi, kako od njega imati koristi, te šta mi je doneo i šta podario. To se događa tamo gde se

pravilno izlaže hrišćanska sloboda koju smo od Njega dobili: kako smo kraljevi i sveštenici koji imaju vlast nad svime, te kako je sve što činimo Bogu ugodno i od njega prihvaćeno, kao što sam već pisao.

Jer, kad srce na takav način čuje o Hristu, mora se iz temelja obradovati, primiti utehu, prikloniti se Hristu, te ga ljubiti. Do toga ne dolazi po zakonima i delima. Ko će naštetiti takvom srcu ili ga uplašiti? Napadnu li ga greh ili smrt, ono veruje da je Hristova pravednost njegova, a da njegovi gresi više nisu njegovi, već Hristovi. Greh mora, kako smo već rekli, po veri nestati pred Hristovom pravednošću, a srce se uči zajedno sa Apostolom usprkositi grehu, te reći: "Gde ti je, smrti, žalac? Gde ti je, dakle, pobeda? A žalac je smrti greh, a sila je greha zakon. A Bogu hvala koji nam daje pobedu kroz Gospoda našeg Isusa Hrista." (1. Korinćanima 15,55–57).

SPOLJAŠNJI ČOVEK

XIX.

Time je dovoljno rečeno o unutrašnjem čoveku, o njegovoj slobodi i glavnoj pravednosti, kojoj ne treba nikakav zakon niti dobra dela. Njoj bi upravo štetilo ako bi se ko drznuo te na taj način hteo postati pravedan.

Sada prelazimo na drugi deo, na spoljašnjeg čoveka. Ovde želimo odgovoriti svima onima koji su se spotakli na prethodno izlaganje, pa rekli ako je vera sve, te ako je ona sama dovoljna da nas učini pravednima, zašto su zapovedena dobra dela? Onda se možemo opustiti, pa ništa ne činiti. Ne, dragi čoveče, ne tako! Tako bi bilo da si samo unutrašnji čovek, da si postao potpuno duhovan i unutrašnji, što se neće dogoditi sve do sudnjeg dana.

Na ovoj zemlji se može samo početi i napredovati i to je sve; tek na onom svetu dolazi do svršetka. Stoga Apostol govori o *primitas spiritus*, t.j., o prvinama Duha. Zato ovde pripada ono šta smo rekli na početku: "Hrišćanin je pokoran sluga svega i svakome je podložan". Ukoliko je slobodan ne treba činiti ništa; ukoliko je sluga mora činiti sve moguće stvari. Sada želimo videti kako se to događa.

XX.

Čovek je unutra, s obzirom na dušu, dovoljno opravdan verom, te ima sve što mu je potrebno, osim što ta vera i dovoljnost moraju stalno rasti sve do onog života. Pa ipak, on ostaje u ovom telesnom životu na zemlji, te mora upravljati svojim telom i opštiti sa ljudima.

Tu počinju biti važna dobra dela. Ovde se ne sme besposličariti, već se postovima, bdjenjima, radom i svakovrsnom stegom koja stvara umerenost, telo mora istinski terati i vežbati da bude poslušno unutrašnjem čoveku i veri, te da im se suobliči umesto da im smeta ili im se suprotstavlja, kako to ono zna ako ga ne držimo u stezi.

Unutrašnji čovek je jedno sa Bogom te je, Hrista radi, koji je za njega toliko mnogo učinio, radostan i pun htenja i njegovo je svo zadovoljstvo u tome da sa svoje strane želi služiti Bogu besplatno, u slobodnoj ljubavi. Međutim, on u svom telu nalazi nepokornu volju koja želi služiti svetu, ići za svojim požudama. Vera to ne može trpeti te je rado hvata za gušu sa namerom da je suzbije i da to spreči.

Tako Pavle kaže u Rimljanima 7,22–23: "Jer imam radost u zakonu Božijem po unutrašnjem čoveku. Ali vidim drugi zakon u udima svojim, koji se suproti zakonu uma mog, i zarobljava me zakonom grehovnim koji je u udima mojim." Takođe, u 1. Korinćanima 9,27: "Nego morim telo svoje i trudim da kako sam drugima propovedajući izbačen ne budem." i u Galatima 5,24: "A koji su Hristovi, raspeše telo sa slastima i željama."

XXI.

Ali se ta dela ne smeju činiti sa namerom da čovek pomoću njih pred Bogom postane pravedan. Vera, koja je jedina čovekova pravednost pred Bogom i to mora i biti, tu nameru ne može trpeti.

Dela se smeju činiti jedino s namerom da telo postane poslušno, da se pročisti od svih svojih požuda te da se čovek usmeri samo na svoje požude kako bi ih izгнаo. Jer sve dok je duša po veri čista i ljubi Boga ona rado želi da i druge stvari budu tako čiste, a napose njezino vlastito telo, te da svako zajedno sa njom ljubi i proslavlja Boga.

Otuda proizlazi da čovek radi svoga vlastitog tela ne sme biti besposlen. On mora činiti mnoga dobra dela da bi ga svladao. Pa ipak, nisu dela ono dobro po kojem je čovek pred Bogom čestit i pravedan, već on njih čini iz

slobodne ljubavi, besplatno, da bi ugodio Bogu. On ne traži ništa drugo osim da ugodu Bogu, čiju volju želi rado ispunjavati i na što bolji način.

Iz ovoga može svako za sebe razabrati meru i uzdržanost pri mučenju tela. On će postiti, bdjeti i raditi, toliko koliko vidi da je telu potrebno da se ukroti njegova obest. Međutim, oni koji misle da će delima postati pravedni, ne paze na mučenje, već gledaju samo na dela, pa kad su mnoga i velika dela počinili, misle da je sve u redu te da će biti pravedni. Ponekad si zbog toga razbijaju glave i uništavaju tela. Hteti bez vere, po delima, postati pravedan i blažen, veliko je bezumlje i (odaje) krivo shvatanje hrišćanskog života i vere.

XXII.

Za takvo shvatanje dela želimo navesti neke uporedbe. Dela hrišćanina koji je iz čiste Božje milosti, besplatno opravdan, treba isto tako shvatiti kao i dela Adama i Eve u raju. U 1. Mojsijevoj 2,15 piše o njihovim delima sledeće.

Nakon što je Bog stvorio čovjeka, stavio ga je u raj da ga obrađuje i čuva. Adama je Bog stvorio pravednog i dobrog, bez greha, tako da nije tek putem obrađivanja i čuvanja vrta morao postati čestit i pravedan. No, da ne bi besposličario, Bog mu je dao da nešto radi: da zasađuje raj, da ga obrađuje i čuva. To su sve bila sama slobodna dela. Adam ih nije činio ni zbog čega drugog osim da ugodu Bogu; nije ih činio da bi došao do pravednosti, koju je već pre toga imao i koja je svima nama bila prirođena.

Tako je i sa delima jednog vernika. Jer vernik je po veri ponovo premešten u raj i nanovo stvoren, te mu dela nisu potrebna da postane pravedan. Zapovedeno mu je da čini takva slobodna dela da ne bi besposličario, već da radom muči svoje telo i da ga čuva kako bi time ugodio samo Bogu.

To je nadalje slično, kao kad jedan zaređeni biskup posvećuje crkve, krizma ili čini koje drugo delo koje spada u njegovu biskupsku dužnost. Ta dela, ga ne čine biskupom šta više, da prethodno nije bio zaređen za

biskupa, ni jedno od tih dela ne bi vredelo ništa i bilo bi čista ludorija. Tako i kada hrišćanin koji je po veri posvećen čini dobra dela, on po njima ne postaje bolje ili više "zaređen" za hrišćanina. To se događa samo ako vera raste. Da prethodno nije uzverovao i postao hrišćaninom, sva njegova dela ne bi vredela ništa, već bi bila sve sami glupi, kažnjivi i prokleti gresi.

XXIII.

Zato su istinite sledeće dve izreke: "Dobra i pravedna dela nikoga ne čine dobrim i pravednim čovekom, već dobar i pravedan čovek čini dobra i pravedna dela." "Zla dela ne čine nikoga zlim čovekom, već zao čovek čini zla dela." Osoba, dakle, mora biti dobra i pravedna pre svih dobrih dela, a dobra dela slede i teku iz pravedne i dobre osobe.

Tako i Hrist kaže u Mateju 7,18: "Ne može drvo dobro rodova zlih rađati, ni drvo zlo rodova dobrih rađati." Očito je da plodovi ne nose stabla i da stabla, ne rastu na plodovima, već obrnuto: stabla, nose plodove i plodovi rastu na stablima. Kao što stabla, moraju postojati pre plodova i kao što plodovi ne čine stabla, dobrim ili lošim, već stabla, plodove, tako mora i čovek kao osoba biti dobar ili zao pre nego što može činiti dobra ili zla dela. Njegova ga dela ne čine dobrim ili zlim, već on čini dobra ili zla dela.

Tako je i kod svih zanata. Dobra ili loša kuća ne čini nikoga dobrim ili lošim zidarem, već dobar ili loš zidar pravi dobru ili lošu kuću. Ni jedno delo ne pravi majstora onakvim kakvo je njegovo delo, već je delo onakvo kakav je majstor. Tako je i sa čovekovim delima: kakav je on s obzirom na veru ili neveru, takva su i njegova dela, dobra ili loša, a ne obrnuto: kakva su njegova dela, takav je i on, pravedan ili veran.

Kao što dela nikoga ne čine vernikom, tako ga ne čine ni pravednim. Nasuprot tome, kao što vera čini čoveka pravednim, tako ona čini i dobra dela. Ako dela nikoga ne čine pravednim, te ako čovek mora biti pravedan pre nego što može činiti dobra dela, očito je da samo vera iz čiste milosti po Hristu i njegovoj Reči, čini čoveka dovoljno pravednim i blaženim, te da ni jedno delo niti zapovest nisu potrebni hrišćaninu da bi bio blažen. On

je slobodan od svih zapovesti i sve što čini, čini potpuno slobodno, besplatno, ne tražeći pri tome svoju korist ili blaženstvo – jer on je već sit i blažen po svojoj veri u Božju milost – već želeći ugoditi Bogu.

XXIV.

I obrnuto, onome ko je bez vere ne pomaže ni jedno dobro delo da dođe do pravednosti i blaženosti. Zla dela ga ne čine zlim ili prokletim, već nevera koja osobu i "stablo" čini zlima, i čini zla i prokleta dela.

Stoga, kad čovek postane zao ili pravedan, to ne počinje delima, već verom. U tom smislu govori mudrac: "Početak sveg greha je odmetnuti se od Boga i u njega se ne uzdati" (Sirah 10,14). I Hrist uči da se ne sme početi delima kad kaže: "Ili usadite drvo dobro, i rod njegov biće dobar; ili usadite drvo zlo, i rod njegov zao biće; jer se po rodu drvo poznaje." (Matej 12,33).

On kao da želi reći: ko želi imati dobre plodove, treba početi sa stablom i njega dobroga posaditi. Tako i onaj ko želi činiti dobra dela ne sme početi sa delima, već sa osobom koja treba činiti dela. A osobu ništa ne može učiniti dobrom osim vere, i ništa je ne čini zlom osim nevere.

Istina, dela čine pojedinca dobrim ili zlim pred ljudima, t.j., ona spolja pokazuje ko je pravedan, a tko zao. I Hrist kaže: "I tako dakle po rodovima njihovim poznaćete ih." (Matej 7,20). Ali je sve to samo prividno i spoljašnje. Pogled na to zbunjuje mnoge ljude koji pišu i uče kako treba činiti dobra dela i postati pravednim, a da pri tome uopšte ne misle na veru. Tako slepo idu svojim putem i jedan slepac stalno vodi drugoga. Oni se zlopate mnogim dobrim delima, a ipak nikada ne dolaze do istinske pravednosti. Za njih kaže Pavle u 2. Timotiju 3,5ss: "Koji imaju obličje pobožnosti, a sile su se njene odrekli... svagda uče, i nikad ne mogu da dođu k poznanju istine (istinite pobožnosti)".

Ko neće da zaluta zajedno sa tim slepcima, ne sme gledati samo na dela, zapovesti ili nauku o delima. On mora iznad svega paziti na osobu, kako

da ona dođe do pravednosti. Ona, međutim, ne postaje pravedna i blažena po zapovestima i delu, već po Božjoj Reči – t.j, po njenim milosnim obećanjima – i po veri, tako da se očuva njegova božanska čast, time što nas čini blaženim ne po našim delima, već po svojoj milostivoj Reči, besplatno i iz čistog milosrđa.

XXV.

Iz svega ovoga se da lako razumeti u kom smislu treba odbaciti dobra dela, a u kom smislu ne, te kako treba razumeti sve nauke koje uče dobra dela.

Gde postoji neispravan dodatak i krivo mišljenje da se po delima može postati pravedan i blažen, dela već nisu dobra i treba ih u potpunosti prokleti, jer tada nisu slobodna i hule na Božju milost koja jedino po veri čini čoveka pravednim i blaženim.

To dela ne mogu, a ipak se prse da to ostvare i time napadaju milost u njezinu delu i njezinoj časti. Zato ne odbacujemo dobra dela njih samih radi, već radi onog zlog dodatka i krivog i izopačenog mišljenja koje čini da dobra dela samo izgledaju dobra kad u stvari to nisu. Time oni varaju sami sebe i svakog drugog, poput krvožednih vukova u jagnječim odelima.

Taj zli dodatak i izopačeno mišljenje o delima ne mogu se prevladati gde nema vere. Sve dok vera ne dođe i ne razori ih, oni su nužno prisutni u čoveku koji želi biti svet po svojim delima. Sama priroda ne može ih isterati. Šta više, ona ih ne može ni prepoznati, već ih drži za nešto skupoceno i spasonosno. Zato mnogi bivaju time zavedeni.

Dobro je pisati i propovedati o pokajanju, ispovedanju i zadovoljstvima, ali ako se ne pođe dalje, do vere, onda to sigurno postaju sve sama đavolska i zavodljiva učenja. Ne sme se propovedati samo jedna, već obe Božje Reči. Zapovesti treba propovedati da se grešnici uplaše, da se otkriju njihovi gresi da bi postali skrušeni te se obratili. Ali na tome se ne sme ostaniti. Mora se propovedati i druga Reč, obećanje milosti, da bi se dala pouka o veri, bez koje je uzaludno propovedanje zapovesti, pokajanja i svega

ostaloga.

Još ima i propovednika koji propovedaju i kajanje zbog greha i milost, ali oni ne naglašavaju zapovesti i Božju milost na takav način da bi se moglo naučiti odakle dolazi pokajanje, a odakle milost. Do pokajanja, naime, dolazi po zapovesti, a vera dolazi po Božjim obećanjima. Tako se čovek opravdava i uzdiže po veri u Božju Reč, nakon što je putem straha pred Božjom zapovešću bio ponižen i došao do samospoznaje.

XXVI.

Toliko o delima uopšteno, i o onima koje hrišćanin treba činiti s obzirom na svoje telo.

Sada želimo govoriti o drugim delima, koje on čini s obzirom na druge ljude. Jer čovek ne živi samo u svome telu, već takođe među drugim ljudima na zemlji. Zato s obzirom na njih ne može biti bez dela. On mora sa njima govoriti i raditi, iako mu ni jedno od tih dela nije potrebno za pravednost i blaženost. Njegova namera u svim njegovim delima treba stoga biti slobodna i usmerena samo na to da pomoću njih služi i koristi drugima.

Ne treba ništa drugo imati za cilj, osim tuđih potreba. Takav je pravi život jednog hrišćanina. Tada vera pristupa delu sa radošću i ljubavlju, kao što Pavle uči Galaćane. Tako on piše i Filipljanima (Filipljanima 2,1ss). Nakon što ih je poučio kako po svojoj veri u Hrista imaju svu milost i udovoljenje, on ih dalje poučava i kaže: "Ako ima dakle koje poučenje u Hristu, ili ako ima koja uteha ljubavi, ako ima koja zajednica duha, ako ima koje srce žalostivo i milost, ispunite moju radost, da jedno mislite, jednu ljubav imate (jedni drugima služite)... Ne gledajte svaki za svoje, nego i za drugih." Iz ovoga je jasno da prema Pavlovu shvatanju hrišćanskog života sva dela treba činiti na dobro bližnjemu. Jer svakome je za njega samoga dovoljna njegova vera, a sva druga dela sav život mu preostaje za to da iz slobodne ljubavi služi svojim bližnjima.

Za ovakav stav Pavle navodi Hrista kao primer i kaže: "Jer ovo da se misli među vama šta je i u Hristu Isusu." (Filipljanima 2,5s). Iako je bio Božji lik i za sebe dovoljno imao te mu njegov život, njegovo delo i njegova muka nisu bili potrebni da na taj način postane pravedan ili blažen, ipak se svega toga odrekao, uzeo je lik sluge i sve učinio i pretrpeo, misleći pri tome samo na ono šta je za nas najbolje; tako je, iako je bio slobodan, nas radi postao sluga.

XXVII.

I kršćanin, dakle, treba poput Hrista, svog poglavara, biti u potpunosti zadovoljan svojom verom i stalno je jačati. Jer ona je njegov život, pravednost i blaženstvo i daje mu sve što Hrist i Bog imaju, kao što smo gore izložili i kao što Pavle kaže u Galatima 2,20: "A što sad živim u telu, živim verom Sina Božjeg".

Iako je hrišćanin potpuno slobodan treba se dobrovoljno učiniti slugom, da pomogne svome bližnjemu. On se treba sa njim ophoditi i prema njemu se ponašati kao što se Bog u Hristu poneo prema njemu. Sve to treba činiti bez plate, ne žudeći pri tom ni za čim drugim osim da ugodí Bogu i misleći; "Dobro, moj Bog je meni bezvrednom i prokletom čoveku darovao, bez ikakve zasluge i besplatno, iz čistog milosrđa po Hristu i u Njemu, potpuno bogatstvo sve pravednosti i blaženstva, tako da mi od sada nije ništa drugo potrebno osim verovati da je to istina. Tako ću i ja za takvog Oca koji me je tako zasuo svojim preobilnim dobrima slobodno, radosno i besplatno činiti ono šta mu je ugodno, a svome bližnjemu biti "hrist", kao što je to Hrist za mene postao, i činiti samo ono šta vidim da mu je potrebno, korisno i spasonosno, zato što po veri imam u Hristu svega dovoljno."

Vidiš, tako iz vere teče ljubav prema Bogu i uživanje u njemu, a iz ljubavi slobodan, voljan i radostan život dragovoljnog služenja bližnjemu. Jer kao što je bližnji u nuždi i potrebno mu je ono čega mi imamo, tako smo i mi pred Bogom bili u nuždi i potrebna nam je bila njegova milost. Stoga, kao što je Bog nama u Hristu besplatno pomogao, tako trebamo i mi telom i

njegovim delima ne činiti ništa drugo osim pomagati bližnjima.

Vidimo, dakle, kako je uzvišen i plemenit život jednog hrišćanina. Međutim, on je sada na žalost u celom svetu ne samo zapostavljen, već se za njega i ne zna, i o njemu se ne propoveda.

XXVIII.

U Luki 2,22ss čitamo da je devica Marija otišla u Hram nakon šest nedelja te se poput ostalih žena, dala očistiti prema Zakonu Mojsijevu iako nije bila nečista poput drugih žena i premda nije bila ni dužna da to učini niti joj je to bilo potrebno. Ali je ona to učinila iz slobodne ljubavi, kako ne bi prezrela druge žene, već kako bi se poistovetila sa svima njima.

Isto je tako je i Pavle dao obrezati Timotija, ne zato što je to bilo potrebno, već zato da malovernim Jevrejima ne da razloga za spoticanje. On ga, međutim, nije hteo dati obrezati kad se insistiralo da mora biti obrezan i da mu je to potrebno za spasenje (usp. Galatima 2,3).

I Hrist je, kad se od njegovih učenika tražilo da plate porez (Matej 17,24ss), raspravljao sa Petrom o tome da li su kraljevski sinovi oslobođeni obaveze plaćanja poreza. Petar je odgovorio potvrdno, a Isus ga je ipak poslao k moru govoreći: "Ali da ih ne sablaznimo, idi na more, i baci udicu, i koju prvo uhvatiš ribu, uzmi je; i kad joj otvoriš usta naći ćeš statir; uzmi ga te im podaj za me i za se." To je dobar primer ove nauke. Hrist naziva sebe i svoje učenike slobodnom kraljevskom decom, kojima ništa nije potrebno. Pa ipak, on se dragovoljno pokorava, služi i plaća porez. Toliko koliko je ovo Hristovo delo bilo potrebno i koliko je služilo njegovoj pravednosti i blaženosti, toliko su bila potrebna i sva druga njegova dela i dela njegovih hrišćana da postanu blaženi. Ona su slobodno služenje drugima za volju i na njihovo popravljajanje.

Takva trebaju biti i dela svih sveštenika, samostana i zadužbina: svaki treba činiti dela svog staleža i reda samo zato da drugima ugodi i da ovlada svojim telom. Time treba drugima dati primer da i oni tako čine, jer je i

njima potrebno da drže svoje telo u pokornosti. Pri tome treba stalno paziti da ne bi nastojao da na taj način postane pravedan ili blažen, jer se to može postići samo verom.

Na isti način zapoveda Pavle u Rimljanima 13,1ss i u Titu 3,1 da hrišćani budu podložni zemaljskoj vlasti i da joj stoje na raspolaganju, ali ne zato da na taj način postanu pravedni ili blaženi, već zato da dragovoljno služe drugima i vlasti, te da iz ljubavi i slobodno čine njihovu volju.

Ko ovo razume može se lako povinovati bezbrojnim zapovestima i zakonima pape, biskupa, sveštenika, samostana, zadužbina, vladara i gospodara. Neki nerazumni prelati² insistiraju na tome da su te zapovesti i ti zakoni nužni za spasenje i nazivaju ih "svetim zapovestima Crkve", ali u tome greše.

Slobodan hrišćanin misli ovako: "Ja ću postiti, moliti, činiti ovo ili ono šta je zapovede no, ne zato što mi je to potrebno ili zato što time želim postati pravedan ili blažen, već želim papi, biskupu, zajednici ili svojoj sabraći dati primer, služiti im i trpeti Gospoda radi, kao što je Hrist za mene mnogo veće stvari učinio i pretrpeo, što mu je još puno manje bilo potrebno nego meni. I ako već tirani čine nepravdu time što to zahtevaju, meni to ne šteti, jer nije protiv Boga."

XXIX.

Iz ovoga može svako nepogrešivo naučiti prosuđivati i razlikovati različite zapovesti i dela, takođe i to, koji prelati su slepi i glupi, a koji misle ispravno.

Ako delo nije usmereno na to da služi drugome i pokorava se njegovoj volji – ukoliko ovaj ne zahteva da se čini nešto protiv Boga – ono nije dobro, hrišćansko delo. Stoga se bojim da je samo mali broj zadužbina crkava, samostana, oltara, misa i zaveštanja, zaista hrišćanski.

Tako je i sa postovima i molitvama koje su posebno upućuju svecima.

Bojim se da u svemu tome svako traži samo svoje, jer time želi okajati svoje grehe i postati blažen. Sve to dolazi zbog nepoznavanja vere i hrišćanske slobode. Mnogi slepi prelati teraju ljude da rade takve stvari, hvale ih i krase ih oprostajnicama (indulgencijama³), a ne uče više veru.

Ali ja ti savetujem: ako želiš šta osnovati, moliti ili postiti, nemoj to činiti sa namerom da time sebi učiniš neko dobro, već to čini slobodno, da u tome mogu uživati i za njihovo dobro. Tada si pravi hrišćanin. Šta će ti tvoje imanje i dobra dela koje imaš nakon što si obuzdao svoje telo i za njega se zbrinuo, kad ti je dovoljna vera po kojoj ti je Bog sve darovao!?

Vidiš, tako moraju Božja dobra teći od jednoga ka drugome i postati zajednička, da bi se tako svaki starao za svoga bližnjega kao za sebe samoga. Od Hrista teku Božja dobra u nas, jer on se u svome životu tako za nas postarao kao da je on bio ono što smo mi bili. Od nas trebaju teći ka onima koji ih trebaju.

To mora ići tako daleko da pred Bogom za svoga bližnjega moram na kocku staviti i svoju veru i pravednost, da bih pokrio njegove grehe. Trebam ih uzeti na sebe i delovati kao da su moji vlastiti, kao što je Hrist za sve nas tako učinio. Vidiš, to je priroda ljubavi, ako je istinska. A ljubav je istinska, ako je vera istinska. Apostol zato u 1. Korinćanima 13,5 kaže da ljubav ne traži svoje, već dobro drugoga.

ZAKLJUČAK

XXX.

Iz svega toga sledi zaključak da hrišćanin ne živi samome sebi, već u Hristu i svome bližnjemu: u Hristu po veri, a u bližnjemu po ljubavi. Po veri se uzdiže gore u Boga. Od Boga po ljubavi silazi dole, a ipak ostaje uvek u Bogu i Božjoj ljubavi. Kao što Hrist kaže u Jovanu 1,51: "Odsele ćete videti nebo otvoreno i anđele Božije gde se penju i silaze k Sinu čovečijem".

Vidiš, to je prava, duhovna hrišćanska sloboda, koja oslobađa srce od svih greha, zakona i zapovesti. I ona je iznad svake druge slobode, kao što nebo nadvisuje zemlju.

Neka nam da Bog, da je pravilno razumemo i da je držimo! Amin.

---

¹) Na početku nekih svojih spisa Luter bi napisao "Isus". To je formalni izraz autoriteta pod kojim je Luter pisao svoje spise.

²) "Prelat" je naziv za visokog crkvenog dostojanstvenika, kao biskup, opat ili sl..

³) U Luterovo vreme katolička crkva je narodu prodavala oproštenje greha, koje je nazivala oproštajnicama ili "indulgencijama".

SIONSKA TRUBA

---

www.siont.net

Onima, koji imaju interes za Reč, dela i puteve Božije...
Nadamo se, da će ova i druge knjige ispuniti našu viziju i želje za vas:

*"Za poznanje mudrosti i vaspitanja,
za shvatanje izraza razuma
i primanje nauke pameti,
pravičnosti, pravde i poštenja;
za davanje prostima razbora,
znanja i razmišljanja mladome čoveku.
(Poslovice 1:2-4)*

**OVAJ FAJL JE BESPLATAN,
I JEDINO TAKO MOŽE DA SE DALJE DISTRIBUIŠE!**
